

Bruksela, 28.01.2022
SWD(2022) 23 final

DOKUMENT ROBOCZY SŁUŻB KOMISJI

Kryteria i wytyczne dotyczące wyznaczania obszarów chronionych

1. ZAKRES DZIAŁANIA STRATEGII NA RZECZ RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ W KONTEKŚCIE OBSZARÓW CHRONIONYCH

W następstwie Europejskiego Zielonego Ładu¹, Komisja Europejska przyjęła 20 maja 2020 roku komunikat pt. „Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 – Przywracanie przyrody do naszego życia”² (dalej jako strategia).

Sekcja 2.1 strategii omawia kwestię spójnej sieci obszarów chronionych. Uznaje się w niej, że obszary chronione są ważne dla zachowania różnorodności biologicznej oraz że istniejąca sieć obszarów chronionych nie jest wystarczająco duża, aby chronić różnorodność biologiczną. Istnieją dowody na to, że cele Aichi w zakresie różnorodności biologicznej dążące do objęcia 17% powierzchni lądów i wód śródlądowych oraz 10% powierzchni mórz obszarami chronionymi są niewystarczające³.

W związku z tym strategia stawia za cel ustanowienie prawdziwie spójnej transeuropejskiej sieci Natura, aby **objąć ochroną prawną co najmniej 30% obszarów lądowych, w tym wód śródlądowych, oraz 30% obszarów morskich w UE, z czego co najmniej jedna trzecia (10% obszarów lądowych i 10% obszarów morskich) powinna być objęta ochroną ścisłą. W październiku 2020 roku Rada Unii Europejskiej przyjęła te cele z zadowoleniem**⁴.

Powyższe unijne cele są spójne z globalnymi celami zaproponowanymi na 15-stą Konferencję Stron (COP15) Konwencji o różnorodności biologicznej oraz z celami

---

¹ COM/2019/640 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

² COM/2020/380 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1590574123338&uri=CELEX%3A52020DC0380>

³ Patrz na przykład:

Dinerstein et al (2019), “A Global Deal For Nature: Guiding principles, milestones, and targets” in Science Advances, vol.5 no.4, <https://advances.sciencemag.org/content/5/4/eaaw2869>

Maxwell et al (2020), “Area-based conservation in the twenty-first century”, in Nature 586, <https://www.nature.com/articles/s41586-020-2773-z>

Visconti et al (2019), “Protected area targets post-2020” In Science vol 364, <https://science.sciencemag.org/content/364/6437/239>

⁴ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12210-2020-INIT/pl/pdf>

konwencji berneńskiej⁵. Strategia wskazuje, że obecnie 18% obszarów lądowych i 8% obszarów morskich w UE należy do sieci Natura 2000, zaś dodatkowe 8% obszarów lądowych i 3% obszarów morskich objęte jest krajowymi systemami ochrony. Tylko 3% obszarów lądowych i 1% obszarów morskich podlega ścisłej ochronie⁶. Należy zauważyć, że pomiędzy państwami członkowskimi istnieje duże zróżnicowanie pod względem pokrycia obszarów lądowych siecią Natura 2000 – od 8% w przypadku Danii do 38% w przypadku Słowenii. Podobna sytuacja dotyczy obszarów morskich objętych siecią Natura 2000, a stopień pokrycia poszczególnych ekosystemów również znacznie się różni. Bardziej szczegółowe informacje na temat obecnej sytuacji oraz linki do danych na poziomie krajowym dostępne są na stronie internetowej Europejskiej Agencji Ochrony Środowiska (EEA), a także na stronach <https://biodiversity.europa.eu/protected-areas> oraz <https://biodiversity.europa.eu/countries>.

Przywoływane w niniejszej nocie unijne obszary morskie należy rozumieć jako obszary morskie podlegające krajowej jurysdykcji państw członkowskich. Odniesienia do krajowych systemów ochrony obejmują również systemy na szczeblu niższym niż krajowy.

Strategia określa potrzebę skoncentrowania nowych obszarów chronionych na obszarach o bardzo wysokiej wartości lub potencjale różnorodności biologicznej, wskazując na to, że te obszary są najbardziej wrażliwe na zmianę klimatu i powinny być przedmiotem ochrony ścisłej. Szczególny nacisk położono w niej na wszystkie pozostałe lasy pierwotne i starodrzewy jako ekosystemy, które wymagają ścisłej ochrony w celu ich zachowania. W strategii podkreślono również, że ścisłej ochronie powinny podlegać znaczne obszary innych ekosystemów bogatych w węgiel takich jak torfowiska, użytki zielone, tereny podmokłe, lasy namorzynowe i skupiska trawy morskiej. Strategia podkreśla również znaczenie rozwiązań opartych na przyrodzie, w tym ochrony mokradeł, torfowisk i ekosystemów przybrzeżnych, dla zwiększenia redukcji emisji i adaptacji do zmiany klimatu.

Strategia stwierdza, że wyznaczenie dodatkowych obszarów chronionych i ściśle chronionych uzupełniających sieć Natura 2000 lub podlegających krajowym systemom ochrony, w tym środków ochrony przestrzennej zgodnych z Ramową Dyrektywą Wodną bądź Dyrektywą Ramową w sprawie Strategii Morskiej, będzie obowiązkiem państw członkowskich.

Strategia podkreśla również, że wszystkim obszarom chronionym powinny towarzyszyć jasno określone cele i środki ochrony. Odnosi się to zarówno do nowych obszarów, które mają zostać wyznaczone, jak i do wszystkich istniejących obszarów, w tym obszarów Natura 2000 oraz obszarów objętych krajowymi systemami ochrony.

Zgodnie ze strategią Komisja wraz z państwami członkowskimi i Europejską Agencją Środowiska przedstawi kryteria i wytyczne w zakresie identyfikacji i wyznaczania dodatkowych obszarów chronionych, określając przy tym definicję ścisłej ochrony, a także wytyczne w zakresie odpowiednich planów zarządzania. Kwestie te stanowią podstawę niniejszego dokumentu roboczego służb Komisji. Komisja będzie dążyć do uzgodnienia tych kryteriów i wytycznych z państwami członkowskimi do końca 2021 roku.

---

⁵ Konwencja Rady Europy o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk <https://www.coe.int/en/web/conventions/cets-number/-/abridged-title-known?module=treaty-detail&treaty-num=104>

⁶ Dane szacunkowe na podstawie IUCN Protected Area Management Categories 1 and 2 – EEA (2019) <https://www.eea.europa.eu/ims/nationally-designated-terrestrial-protected-areas>

W strategii stwierdza się, że wytyczne, które zostaną przedstawione przez Komisję, wskażą między innymi, w jaki sposób inne skuteczne obszarowe środki ochronne (OECM)⁷ i zazielenianie miast mogą przyczynić się do osiągnięcia wymienionych powyżej celów. Ponadto Unijna Strategia na rzecz Biogospodarki podkreśla znaczenie wzmocnienia odporności ekosystemów lądowych i morskich, zapewnienia ich wkładu w łagodzenie zmiany klimatu i zwiększenia ich różnorodności biologicznej.

Cele dotyczące obszarów chronionych odnoszą się do całej UE i mogą zostać podzielone według regionów biogeograficznych i obszarów morskich lub na bardziej lokalnym poziomie. W istocie niniejszy dokument roboczy służb Komisji postuluje, aby dążyć do ich osiągnięcia w każdym regionie biogeograficznym i basenie morskim UE. Strategia stanowi, że szczególny nacisk zostanie położony na tropikalne i subtropikalne ekosystemy morskie i lądowe w najbardziej oddalonych regionach UE.

Strategia podkreśla znaczenie ustanawiania korytarzy ekologicznych w celu stworzenia prawdziwie spójnej i odpornej transeuropejskiej sieci Natura, a także promowania i wspierania inwestycji w zieloną i niebieską infrastrukturę, włączając w to współpracę transgraniczną między państwami członkowskimi, w tym w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej⁸

Ponadto strategia zachęca odpowiednie państwa członkowskie, aby rozważyły promowanie w krajach i terytoriach zamorskich zasad, które są takie same lub równoważne z zasadami ochrony środowiska w UE.

Niniejszy dokument roboczy służb Komisji odzwierciedla szeroki konsensus osiągnięty w wyniku dyskusji prowadzonych w ramach grupy ekspertów ds. dyrektyw w sprawie ochrony przyrody (NADEG). Uwzględnia on prace wykonane w innych grupach, takich jak Marine sub-Expert Group i Working Group on Forests and Nature, nad definicjami (np. „starolas”) lub szczegółowymi kryteriami (np. dla środowiska morskiego). Wszystkie te grupy obejmują przedstawicieli państw członkowskich i zainteresowanych stron.

Kryteria i wytyczne zawarte w niniejszym dokumencie nie wpływają w żaden sposób na zobowiązania państw członkowskich wynikające z dorobku prawnego UE. Kryteria i wytyczne są niewiążące, zaś ich zadaniem jest wspieranie państw członkowskich w wypełnieniu zobowiązania politycznego wyrażonego we wspomnianych wyżej konkluzjach Rady⁹, w których z zadowoleniem przyjęły one cele dotyczące obszarów chronionych wyznaczone w strategii UE na rzecz różnorodności biologicznej.

2. ROLA SIECI NATURA 2000

Według strategii cel, jakim jest objęcie ochroną prawną 30% unijnych obszarów lądowych i 30% obszarów morskich do 2030 roku, powinien zostać osiągnięty poprzez uzupełnienie sieci Natura 2000 oraz ochronę w ramach systemów krajowych¹⁰.

---

⁷ Zob. definicję OECM w sekcji 3.3.2 poniżej.

⁸ European Territorial Cooperation goal of Cohesion Policy (Interreg), https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/, see also section 6 below.

⁹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12210-2020-INIT/en/pdf>

¹⁰ Krajowe systemy ochrony oznaczają nie tylko systemy obejmujące całe państwa członkowskie, ale także systemy ochrony na poziomie regionalnym i lokalnym.

Jest zatem jasne, że Natura 2000 pozostanie ważną częścią transeuropejskiej sieci Natura, a istniejące luki w sieci Natura 2000 muszą zostać jak najszybciej uzupełnione przez państwa członkowskie zgodnie z wymogami dyrektyw dotyczących ochrony przyrody oraz jako część ich wkładu w osiągnięcie wyznaczonych w strategii celów. Dotyczy to w szczególności obszarów morskich, gdzie nadal istnieją istotne luki w sieci Natura 2000, którymi państwa członkowskie powinny zająć się na podstawie artykułu 4 i kryteriów zawartych w załączniku III do dyrektywy siedliskowej, jak również artykułów 3 i 4 dyrektywy ptasiej.

Jak podkreśliła EEA¹¹, a ostatnio także Europejski Trybunał Obrachunkowy¹², dyrektywy dotyczące ochrony przyrody nie obejmują wszystkich gatunków i siedlisk morskich. Stąd w przypadku obszarów morskich wymogi dyrektyw dotyczących ochrony przyrody są uzupełniane wymogami zawartymi w dyrektywie ramowej w sprawie strategii morskiej (DRSM)¹³, która w art. 13 ust. 4 nakłada obowiązek przyczyniania się do powstawania spójnych i reprezentatywnych sieci chronionych obszarów morskich odpowiednio obejmujących różnorodność składających się na nie ekosystemów. Jest to jedno z działań, które państwa członkowskie muszą podejmować na rzecz osiągnięcia dobrego stanu środowiska. Ponadto art. 8 ust. 2 dyrektywy w sprawie planowania przestrzennego obszarów morskich¹⁴ wskazuje „obszary ochrony przyrody i gatunków oraz obszary chronione” jako jedno z działań i sposobów wykorzystania przestrzeni morskiej, które państwa członkowskie mogłyby uwzględnić przy ustalaniu krajowych planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich¹⁵. Państwa członkowskie powinny wyraźnie określić te obszary oraz uzasadnienie integracji w swoich planach zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich. Wymogi te nie ulegają zmianie, a Komisja będzie prowadzić dalszą współpracę z państwami członkowskimi, aby zagwarantować ich wdrożenie, jak również, w stosownych przypadkach, ich egzekwowanie.

Potrzeba określenia jasnych, dostosowanych do danego obszaru celów i środków ochrony dla wszystkich obszarów Natura 2000 jest wymogiem prawnym, który nadal ma zastosowanie. Noty Komisji¹⁶ w sprawie wyznaczania specjalnych obszarów ochrony oraz ustanawiania celów¹⁷ i środków ochronnych¹⁸ będą wobec tego nadal stanowić istotne wytyczne dla wszystkich obszarów Natura 2000. Podobnie nadal znaczenie mają wytyczne

---

¹¹ Raport EEA 3/2015 „Marine protected areas in Europe's seas”
<https://www.eea.europa.eu/publications/marine-protected-areas-in-europes>.

¹² ETO, Sprawozdanie specjalne 26 (2020) „Środowisko morskie – ochrona przewidziana przez UE jest szeroko zakrojona, lecz powierzchowna” <https://www.eca.europa.eu/en/Pages/DocItem.aspx?did=57066>.

¹³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego, Dz.U. L 164 z 25.6.2008.

¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/EU z dnia 23 lipca 2014 w sprawie planowania przestrzennego obszarów morskich, OJ L 257, 28.8.2014

¹⁵ Państwa członkowskie muszą opracować plany zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich zgodnie z art. 15 ust.3 dyrektywy w sprawie planowania przestrzennego obszarów morskich.

¹⁶

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/commission_note/commission_note2_PL.pdf

¹⁷

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/commission_note/comNote%20conservation%20measures_PL.pdf

¹⁸

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/commission_note/comNote%20conservation%20measures_EN.pdf

dotyczące ustanawiania środków ochronnych dla morskich obszarów Natura 2000 i środków istotnych dla DRSM na mocy art. 11 wspólnej polityki rybołówstwa¹⁹.

3. KRYTERIA IDENTYFIKACJI OBSZARÓW OBJĘTYCH OCHRONĄ PRAWNĄ (CEL 30%)

3.1. Kryteria ekologiczne

3.1.1. Wstęp

Dane wyjściowe dotyczące krajowych obszarów chronionych, o których mowa w strategii, pochodzą ze sprawozdań składanych przez państwa członkowskie do Europejskiej Agencji Środowiska na potrzeby wspólnej bazy danych o wyznaczonych obszarach (CDDA).

Jest jednak prawdopodobne, że niektóre obszary chronione zgłoszone w ramach CDDA podlegają ochronie z powodów niezwiązanych z zachowaniem różnorodności biologicznej i nie określono w ich przypadku celów i środków ochronnych²⁰. Ponadto CDDA obejmuje obecnie tylko kilka OECM.

Dlatego też, o ile obszary Natura 2000 wliczają się do celu 30% dla obszarów chronionych, ponieważ zostały wyznaczone w celu ochrony przyrody i różnorodności biologicznej i podlegają prawnemu wymogowi określenia celów i środków ochronnych, o tyle inne krajowe obszary chronione i OECM powinny być wliczane do celu 30% tylko wtedy, gdy spełniają minimum kryteriów.

Z tego powodu określone w niniejszym dokumencie kryteria, którymi państwa członkowskie powinny kierować się przy wyznaczaniu dodatkowych obszarów chronionych, powinny być stosowane także przy sprawdzaniu, które z istniejących obszarów chronionych innych niż obszary Natura 2000 oraz innych środków ochrony przestrzennej, jakie można uznać za OECM, mogą zostać zaliczone na poczet realizacji celu strategii. W związku z tym stworzony zostanie proces wyznaczania dodatkowych obszarów i przeglądu istniejących krajowych obszarów chronionych, jak opisano poniżej.

Strategia nie zawiera konkretnych kryteriów identyfikacji dodatkowych obszarów chronionych. Niemniej w przeszłości wykonano znaczące prace w zakresie identyfikacji obszarów w oparciu o ich znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, ustanawiając kryteria, które mogą zostać wykorzystane do wyznaczania obszarów chronionych w przyszłości.

W szczególności **załącznik III do dyrektywy siedliskowej**²¹ określa kryteria identyfikacji specjalnych obszarów ochrony. Obejmują one:

- znaczenie obecności określonych gatunków i typów siedlisk na danym obszarze,
- stopień ich zachowania,

---

¹⁹ https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/system/files/2018-06/swd_2018_288_en.pdf

²⁰ W obecnej sprawozdawczości w ramach CDDA nie gromadzi się informacji na temat tego, czy obszary mają jasno określone cele i środki ochrony różnorodności biologicznej specyficzne dla danego obszaru. W związku z tym w ramach niniejszego procesu sprawozdawczego konieczne będzie zebranie dodatkowych informacji na temat krajowych obszarów chronionych.

²¹ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, Dz.U. L 206 z 22.07.92.

- stopień izolacji populacji gatunku, oraz
- globalną ocenę wartości obszaru dla ochrony tych gatunków i typów siedlisk.

Chociaż dyrektywa siedliskowa dotyczy wyznaczania obszarów służących ochronie typów siedlisk i gatunków wymienionych w jej załącznikach I i II, podobne kryteria można stosować do innych gatunków i siedlisk lub ekosystemów, które nie są objęte dyrektywą, ale wchodzą w ogólny zakres strategii.

Dyrektywa ptasia²² w artykule 4 określa wymogi dotyczące wyznaczania najbardziej odpowiednich obszarów pod względem liczby i powierzchni jako obszarów specjalnej ochrony dla zachowania dzikiego ptactwa. Brak w niej szczegółów, jeśli chodzi o kryteria identyfikacji najbardziej odpowiednich obszarów, ale zgodnie z orzeczeniem Trybunału Sprawiedliwości UE muszą się one opierać na obiektywnie weryfikowalnych kryteriach ornitologicznych.

Bardziej rozbudowane kryteria zostały opracowane przez BirdLife International dla **obszarów ważnych dla ochrony ptaków i różnorodności biologicznej (IBA)**²³ oraz przez IUCN dla **obszarów o zasadniczym znaczeniu dla bioróżnorodności (KBA)**^{24,25}. Chociaż kryteria te nie są bezpośrednio związane z wymogiem prawnej ochrony zidentyfikowanych obszarów, stanowią dobrą, naukową podstawę dla procesu wyboru obszarów przeznaczonych do ochrony. Zwłaszcza kryteria identyfikacji IBA i stworzone na ich podstawie listy obszarów były w przeszłości wykorzystywane przez Komisję i Trybunał Sprawiedliwości UE do oceny wystarczalności wyznaczania obszarów specjalnej ochrony na mocy dyrektywy ptasiej.

Oprócz opublikowanych w 2007 roku wytycznych w sprawie ustanowienia sieci Natura 2000 w środowisku morskim²⁶ w ramach różnych procesów międzynarodowych, na przykład Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru północno-wschodniego Atlantyku (OSPAR)²⁷ oraz Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego (HELCOM)²⁸, opracowane zostały także **kryteria identyfikacji morskich obszarów chronionych**. Można również sięgnąć po naukowe metody identyfikacji obszarów ważnych dla niektórych siedlisk lub gatunków, ponieważ obszary te zostały wybrane na podstawie konkretnych kryteriów (na przykład **ważne obszary ochrony ssaków morskich**²⁹, **zagrożone lub ginące siedliska zidentyfikowane przez OSPAR**³⁰ i **HELCOM**³¹ oraz **wrażliwe ekosystemy morskie zidentyfikowane**

²² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, Dz.U. L 20 z 26.1.2010.

²³ <http://datazone.birdlife.org/site/ibacriteria>

²⁴ <https://portals.iucn.org/library/node/46259>, <https://portals.iucn.org/library/node/47982>

²⁵ Kryteria dla KBA obejmują wszystkie IBA.

²⁶ https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/marine/docs/marine_guidelines_pl.pdf

²⁷ <https://www.ospar.org/documents?d=32398>

²⁸ <https://helcom.fi/action-areas/marine-protected-areas/background-of-helcom-mpas/selection-criteria/>

²⁹ <https://www.marinemammalhabitat.org/immas/>

³⁰ https://odims.ospar.org/layers/geonode:ospar2018_points

³¹ http://maps.helcom.fi/website/mapservice/?datasetID=d27df8c0-de86-4d13-a06d-35a8f50b16fa&features=MPA_ID:113

przez Międzynarodową Radę Badań Morza (ICES)³²). W odniesieniu do Morza Śródziemnego **protokół dotyczący obszarów szczególnie chronionych i różnorodności biologicznej konwencji barcelońskiej (protokół SPA/BD)**³³ określa kryteria identyfikacji obszarów o szczególnym znaczeniu dla różnorodności biologicznej Morza Śródziemnego, a także procedurę i kroki, jakie należy podjąć w celu włączenia tych obszarów do wykazu obszarów szczególnie chronionych mających znaczenie dla Morza Śródziemnego. W ramach **Konwencji o różnorodności biologicznej (CBD)** opracowano również **kryteria identyfikacji obszarów morskich o istotnym znaczeniu ekologicznym lub biologicznym**³⁴. Zgodnie z dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej UE sieci morskich obszarów chronionych powinny być spójne i reprezentatywne, obejmując również gatunki i siedliska wskazane w umowach międzynarodowych lub regionalnych, których stronami są państwa członkowskie.

Należy zauważyć, że wszystkie istniejące kryteria w dużej mierze pokrywają się ze sobą, ale są mniej lub bardziej szczegółowe i mają różny poziom szczegółowości oraz są ukierunkowane na różne siedliska i gatunki. **Przy identyfikacji nowych obszarów chronionych dopuszczalne jest stosowanie ogólnych kryteriów, jednak tam, gdzie jest to możliwe, Państwa członkowskie powinny stosować bardziej szczegółowe kryteria w odniesieniu do siedlisk i gatunków, których ochrona będzie celem tych obszarów.**

Wszystkie dzikie ptaki występujące naturalnie w UE są chronione na mocy dyrektywy ptasiej. W przypadku innych gatunków i siedlisk przeprowadzono szeroko zakrojone prace mające na celu wskazanie tych, które są najbardziej zagrożone w UE, uwzględniając je w **europejskich czerwonych listach gatunków³⁵ i siedlisk³⁶**. Państwa członkowskie i niektóre regionalne konwencje morskie w wielu przypadkach wykorzystywały podobne kryteria do tworzenia **krajowych lub regionalnych czerwonych list**, a IUCN opracowała **czerwone listy zagrożonych gatunków³⁷ i ekosystemów³⁸**.

Ponadto załącznik I do rozporządzenia w sprawie środków technicznych wspierających wdrażanie wspólnej polityki rybołówstwa³⁹ wymienia gatunki, których poławianie, zatrzymywanie na statku, przeładunek, wyładunek, przechowywanie, sprzedaż, wystawianie lub oferowanie do sprzedaży jest zabronione, wskazując, iż są to gatunki objęte zakazem połowów.

Czerwone listy oraz lista gatunków objętych zakazem połowów są cennym źródłem informacji na temat gatunków i siedlisk, które nie zostały wymienione w załącznikach I i II dyrektywy siedliskowej, ani nie są objęte wymogami art. 4 dyrektywy ptasiej, ale wymagają szczególnych działań ochronnych.

---

³² <https://www.ices.dk/data/data-portals/Pages/vulnerable-marine-ecosystems.aspx>

³³ <https://www.rac-spa.org/node/1036>

³⁴ <https://www.cbd.int/doc/meetings/mar/ebaws-2014-01/other/ebaws-2014-01-azores-brochure-en.pdf>

³⁵ https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist_en.htm

³⁶ https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/redlist_en.htm

³⁷ <https://www.iucnredlist.org/>

³⁸ <https://www.iucn.org/theme/ecosystem-management/our-work/red-list-ecosystems>

³⁹ Rozporządzenie 2019/1241, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32019R1241>

Co warte zaznaczenia, wśród naukowców zajmujących się ochroną przyrody panuje powszechna zgoda co do tego, że skuteczność sieci Natura 2000 w jej obecnym kształcie jest ograniczona przez fakt, że często obejmuje ona obszary, które są nieodpowiednio zarządzane i zbyt małe lub zbyt od siebie oderwane, aby móc skutecznie chronić przyrodę⁴⁰. Zapewnienie ochrony na większej liczbie małych i niepołączonych obszarów nie wystarczy zatem do osiągnięcia ambitnych celów strategii.

3.1.2. *Uzupełnianie sieci Natura 2000*

Zgodnie ze strategią wyznaczenie dodatkowych obszarów chronionych powinno albo służyć uzupełnieniu sieci Natura 2000, albo odbywać się w ramach krajowych systemów ochrony.

Uzupełnienie **sieci Natura 2000** w oparciu o kryteria określone w załączniku III dyrektywy siedliskowej dla specjalnych obszarów ochrony oraz kryteria dla IBA lub inne równie rzetelne kryteria ornitologiczne dla obszarów specjalnej ochrony wskazane w dyrektywie ptasiej powinno nastąpić przede wszystkim poprzez **wyeliminowanie stwierdzonych luk w wyznaczonych obszarach**. Jest to szczególnie ważne w odniesieniu do środowiska morskiego, zwłaszcza obszarów pełnomorskich, ale dotyczy również siedlisk i gatunków lądowych. Jako że wiąże się to z wypełnianiem zobowiązania prawnego, wyznaczanie obszarów Natura 2000 w celu uzupełnienia sieci musi być **pierwszym krokiem w kierunku realizacji określonych w strategii celów w zakresie obszarów chronionych**.

Oprócz eliminowania luk w wyznaczeniu obszarów proces ten mógłby również zostać użyty do zbadania istniejącej sieci i **zidentyfikowania tych obszarów, które należałoby powiększyć lub połączyć**, aby lepiej spełniały swoje cele w zakresie ochrony.

3.1.3. *Uzupełnianie reprezentatywnych sieci morskich obszarów chronionych*

Państwa członkowskie powinny dopilnować, aby przy wyznaczaniu nowych obszarów chronionych w ramach sieci Natura 2000 lub na szczeblu krajowym, zależnie od potrzeb, wypełniały zobowiązania prawne wynikające z art. 13 DRSM. Artykuł ten wymaga, aby państwa członkowskie włączyły do swoich systemów środki ochrony przestrzennej przyczyniające się do tworzenia spójnych i reprezentatywnych sieci morskich obszarów chronionych odpowiednio reprezentujących różnorodność tworzących je ekosystemów, na przykład specjalne obszary ochrony zgodnie z dyrektywą siedliskową, obszary specjalnej ochrony zgodnie z dyrektywą ptasią oraz chronione obszary morskie zgodnie z umowami międzynarodowymi lub regionalnymi, których są stronami.

Na poziomie regionalnym wciąż jednak konieczne jest rozwiązanie kwestii spójności i skuteczności w kontekście wyznaczania morskich obszarów chronionych, których rozmieszczenie w poszczególnych regionach i strefach głębokości jest nierównomierne⁴¹. Komisja będzie kontynuować prace w celu zapewnienia odpowiedniego wdrożenia przez państwa członkowskie wymogów prawnych dotyczących morskich obszarów chronionych.

---

⁴⁰ Zob. na przykład: Gaston, K.J., Jackson, S.F., Nagy, A., Cantu-Salazar, L. i Johnson, M., 2008, „Protected Areas in Europe. Principle and Practice”, *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1134: 97-119.

⁴¹ Zobacz na przykład, Agnesi et al, 2020, Spatial Analysis of Marine Protected Area Networks in Europe's Seas III, ETC/ ICM Technical Report 3/2020, <https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-icm/products/etc-icm-report-3-2020-spatial-analysis-of-marine-protected-area-networks-in-europe2019s-seas-iii#:~:text=ETC%2FICM%20Report%203%2F2020%3A%20Spatial%20Analysis%20of%20Marine%20Protected,seas%20established%20as%20of%202019%20%28excluding%20overseas%20territories%29>.

3.1.4. Wyznaczanie obszarów w ramach krajowych systemów ochrony

Obszary wyznaczone obecnie i w przyszłości w ramach krajowych systemów ochrony w oparciu o różne opisane powyżej zestawy kryteriów ekologicznych **mogą skupiać się na ochronie gatunków i typów siedlisk objętych prawodawstwem UE w zakresie przyrody**, nawet jeśli zgodnie z tym prawodawstwem nie musiałyby zostać włączone do sieci Natura 2000. Może to dotyczyć na przykład obszarów spoza sieci Natura 2000, na których znajduje się typ siedliska z załącznika I, dla którego obecny zasięg sieci Natura 2000 został już uznany za wystarczający, lub obszarów, które są potrzebne do złagodzenia skutków zmiany klimatu na obszarach Natura 2000 lub ułatwienia migracji gatunków. Takie wyznaczenia mogą obejmować w szczególności obszary przylegające do istniejących obszarów Natura 2000, jeśli ich zgodność z przepisami jest już uznana za wystarczającą. Mogą one również obejmować grunty objęte jedną lub kilkoma kategoriami wymienionymi w załączniku III punkcie b) przeglądu rozporządzenia LULUCF⁴²

Oczekuje się jednak, że **dotatkowo wyznaczone obszary skupią się również na ochronie siedlisk i gatunków**, które nie są objęte prawodawstwem UE w zakresie przyrody, zwłaszcza tych, które **figuruje na europejskich lub krajowych czerwonych listach**. **Przy identyfikacji obszarów mających podlegać ochronie należy kierować się kryteriami podobnymi do tych, jakie stosuje się przy identyfikacji KBA, w tym IBA, lub, w szerszym ujęciu, kryteriami wskazanymi w załączniku III dyrektywy siedliskowej.**

Wyznaczenie na szczeblu krajowym dodatkowych terenów będących ostoją dzikich owadów zapylających, takich jak półnaturalne użytki zielone, pomoże w osiągnięciu celu strategii, jakim jest odbudowa populacji zapylaczy w dłuższej perspektywie.

Biorąc pod uwagę, że wiele **siedlisk i gatunków morskich, w tym gatunków z czerwonych list oraz gatunków objętych zakazem połowów na mocy załącznika I do rozporządzenia w sprawie środków technicznych wspierających wdrażanie wspólnej polityki rybołówstwa**, nie jest chronionych w ramach dyrektywy siedliskowej, **można by im nadać priorytet ochrony w krajowych systemach ochrony**. W znacznym stopniu przyczyni się to do spełnienia prawnych wymogów dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej, regionalnych konwencji morskich i innych umów międzynarodowych, których państwa członkowskie są stronami, takich jak Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt⁴³ lub Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe⁴⁴.

Warto również zauważyć, że niektóre obszary, które były lub są obecnie zarządzane w ramach projektów LIFE, podlegają z tego powodu wymogom ochrony. Jeśli takie wymogi są zgodne z określonymi w niniejszym dokumencie minimalnymi kryteriami dla obszarów chronionych, obszary te można zaliczać na poczet realizacji celu.

---

⁴² Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenia (UE) 2018/841 w odniesieniu do zakresu, uproszczenia przepisów dotyczących zgodności, określenia celów państw członkowskich na 2030 r. oraz zobowiązania do wspólnego osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2035 w sektorze użytkowania gruntów, leśnictwa i rolnictwa oraz (UE) 2018/1999 w zakresie poprawy monitorowania, sprawozdawczości, śledzenia postępów i przeglądu, COM/2021/554 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0554&qid=1642504788597>

⁴³ <https://www.cms.int/>

⁴⁴ <https://www.ramsar.org/>

Pod uwagę można także brać obszary odbudowy stad ryb ustanowione na mocy art. 8 rozporządzenia w sprawie wspólnej polityki rybołówstwa⁴⁵, jeżeli spełniają one minimalne kryteria dla obszarów chronionych.

Jeśli więc chodzi o priorytety w zakresie wyznaczania krajowych obszarów chronionych, **państwa członkowskie powinny zacząć od zidentyfikowania i wyznaczenia obszarów, które nie są i nie będą musiały być włączone do sieci Natura 2000, ale są ważne dla zwiększenia spójności sieci Natura 2000 i poprawy łączności między obszarami Natura 2000, w tym ponad granicami państwowymi.**

Po drugie, państwa członkowskie powinny zidentyfikować gatunki i siedliska, które wymagają ustanowienia dodatkowych obszarów chronionych. Powinny one uwzględniać, jak opisano powyżej, gatunki i siedliska objęte prawodawstwem UE w zakresie przyrody (siedliska wymienione w załączniku I dyrektywy siedliskowej, gatunki wymienione w załącznikach II, IV i V oraz wszystkie gatunki dzikiego ptactwa, siedliska, które mają być chronione na mocy DRSM), gatunki wskazane w umowach międzynarodowych lub regionalnych, których państwa członkowskie są stronami, a także gatunki umieszczone na europejskich czerwonych listach lub objęte zakazem połowów w ramach wspólnej polityki rybołówstwa. Określenie obszarów, które należy objąć ochroną prawną, powinno odbywać się z użyciem najbardziej istotnych spośród opisanych powyżej kryteriów dla gatunków i siedlisk wymagających ochrony.

Wreszcie, państwa członkowskie powinny zidentyfikować dodatkowe gatunki i siedliska, które figurują na krajowych lub regionalnych czerwonych listach, oraz zastosować proces podobny do opisanego powyżej w celu określenia najbardziej odpowiednich obszarów dla tych gatunków i siedlisk, które nie są jeszcze objęte ochroną prawną.

3.1.5. Związek z renaturyzacją

Ważnym elementem strategii jest unijny plan renaturyzacji zasobów przyrodniczych. W strategii określono, że Komisja po przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedstawi wniosek dotyczący prawnie wiążących celów UE w zakresie renaturyzacji.

Nie umniejszając wagi wymogów prawnych w zakresie ochrony obszarów, które będą podlegać renaturyzacji w ramach tego przyszłego instrumentu, jeśli rekultywowane obszary spełniają (lub oczekuje się, że będą spełniać, gdy działania w zakresie renaturyzacji przyniosą pełny efekt) kryteria dotyczące obszarów chronionych, obszary te powinny również wliczać się do realizacji celów UE w zakresie obszarów chronionych.

Z drugiej strony, **obszary chronione mogą również w istotny sposób przyczynić się do osiągnięcia określonych w strategii celów renaturyzacji** poprzez stworzenie warunków sprzyjających powodzeniu prowadzonych w tym kierunku działań.

3.1.6. Związek ze zmianą klimatu

Zmiana klimatu i utrata różnorodności biologicznej są od siebie współzależne i należy się nimi zająć w sposób zintegrowany. W tej perspektywie kilka polityk UE, w tym strategia

---

⁴⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1380/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie wspólnej polityki rybołówstwa, Dz. Urz. UE L 354/22 z 28.12.2013.

adaptacyjna⁴⁶, prawo klimatyczne UE⁴⁷, wniosek w sprawie zmiany rozporządzenia w sprawie użytkowania gruntów, zmiany użytkowania gruntów i leśnictwa (LULUCF)⁴⁸, wniosek w sprawie zmiany dyrektywy w sprawie odnawialnych źródeł energii⁴⁹ oraz komunikat „Zrównoważone obiegi węgla”⁵⁰ podkreślają również znaczenie ochrony różnorodności biologicznej przed skutkami zmiany klimatu oraz wspierania działań na rzecz klimatu.

Strategia adaptacyjna podkreśla potrzebę lepszego zrozumienia współzależności między zmianą klimatu, ekosystemami i świadczonymi przez nie usługami, ponieważ spodziewane są w tym stuleciu poważne zmiany w ekosystemach lądowych i typach roślinności na obszarze lądowym Unii Europejskiej, w tym na obszarach chronionych. Opublikowany w 2020 r. raport EEA „Stan przyrody w UE” stwierdza, że globalne ocieplenie ma już zauważalny wpływ na gatunki i ekosystemy i **kwaliifikuje zmianę klimatu jako „powstające zagrożenie”**⁵¹. Bez działań adaptacyjnych **można się spodziewać dalszego osłabienia efektywności dzisiejszej sieci obszarów chronionych**⁵². Jednak art. 5 europejskiego prawa o klimacie zobowiązuje odpowiednie instytucje Unii i państwa członkowskie do zapewnienia ciągłych postępów w zwiększaniu zdolności adaptacyjnych, wzmacnianiu odporności i zmniejszaniu podatności na zmianę klimatu.

Ochrona terenów podmokłych, torfowisk, ekosystemów przybrzeżnych i morskich to przykłady rozwiązań opartych na przyrodzie, których wdrożenie na większą skalę zwiększyłoby odporność na zmianę klimatu i przyczyniłoby się do realizacji wielu celów Zielonego Ładu. Poprzez rolnictwo węglowe Komisja będzie promować nowy model biznesowy usuwania dwutlenku węgla na lądzie, w tym zachęty finansowe do wdrażania rozwiązań opartych na przyrodzie. Zgodnie z unijnym prawem o klimacie, które podkreśla znaczenie rozwiązań opartych na przyrodzie, które mogą przynieść korzyści w zakresie łagodzenia zmiany klimatu, przystosowania się i ochrony różnorodności biologicznej, państwa członkowskie promują rozwiązania oparte na przyrodzie i przystosowanie oparte na ekosystemie.

Propozycja zmiany rozporządzenia (UE) 2018/841, będąca częścią pakietu na rzecz realizacji Zielonego Ładu, ma na celu wzmocnienie wkładu sektora LULUCF w realizację ambicji klimatycznych do 2030 r. polegających na co najmniej 55% redukcji emisji netto i neutralności klimatycznej do 2050 r. Propozycja dostosowuje cele do powiązanych inicjatyw politycznych, w tym ochrony różnorodności biologicznej. W szczególności zawiera ona zmiany do rozporządzenia w sprawie zarządzania⁵³ w celu wprowadzenia środków zwiększających dokładność monitorowania i raportowania emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych na gruntach objętych ochroną różnorodności biologicznej.

---

⁴⁶ COM/2021/82 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2021%3A82%3AFIN>

⁴⁷ Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving climate neutrality (‘European Climate Law’), OJ L 243, 9.7.2021.

⁴⁸ COM/2021/554 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0554>

⁴⁹ COM/2021/557 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2021:557:FIN>

⁵⁰ <https://data.europa.eu/doi/10.2775/57117>

⁵¹ <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>

⁵² Zobacz przegląd nowych informacji naukowych i technicznych na temat różnorodności biologicznej i zmian klimatycznych oraz potencjalnych implikacji dla prac Konwencji o różnorodności biologicznej.

CBD/SBSTTA/23/INF/1. 2019. <https://www.cbd.int/meetings/SBSTTA-23>

⁵³ Regulation (EU) 2018/1999 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action, OJ L 328, 21.12.2018

Propozycja zmiany dyrektywy w sprawie odnawialnych źródeł energii, będąca częścią pakietu dotyczącego realizacji Zielonego Ładu, określa dodatkowe konkretne zabezpieczenia, w tym powiększenie obszarów niedostępnych dla pozyskiwania biomasy. Oprócz zakazu pozyskiwania biomasy rolnej z gruntów o wysokiej bioróżnorodności wniosek zawiera zakaz pozyskiwania biomasy leśnej z lasów pierwotnych oraz ograniczenie jej w lasach o wysokiej bioróżnorodności, aby zapewnić brak ingerencji w cele ochrony przyrody.

Komunikat „Zrównoważone cykle węglowe” promuje rolnictwo węglowe jako nowy ekologiczny model biznesowy dla zdrowszych ekosystemów i podkreśla kluczową rolę zwiększania obszarów chronionych w pochłanianiu dwutlenku węgla i osiągnięciu celów klimatycznych UE. W 2022 r. Komisja zaproponuje ramy certyfikacji usuwania dwutlenku węgla w celu ustanowienia solidnego monitorowania, raportowania i weryfikacji dwutlenku węgla usuwanego z atmosfery na poziomie indywidualnych gospodarstw rolnych.

Z tego względu przy identyfikowaniu dodatkowych obszarów, które należy objąć ochroną, państwa członkowskie muszą uwzględniać związek pomiędzy ochroną różnorodności biologicznej a zmianą klimatu, czyli to, które ekosystemy będą przyczyniać się do łagodzenia zmiany klimatu (np. torfowiska, lasy, trawy morskie) oraz ułatwiać przystosowywanie się (np. poprzez zapobieganie suszom i ochronę przeciwpowodziową czy przez ochronę lasów przed pożarami), a także to, które są szczególnie narażone na skutki zmiany klimatu i których odporność należy wzmocnić. Unijna strategia w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu, europejska platforma Climate-ADAPT oraz krajowe strategie, plany i platformy adaptacji do zmiany klimatu są źródłem użytecznych informacji w tym temacie.

Szczególną uwagę należy zwrócić na ochronę ekosystemów bogatych w węgiel, lecz także ekosystemów o mniejszej zawartości węgla, ale o większej powierzchni, które w związku z tym mogą w znacznym stopniu przyczynić się do łagodzenia zmiany klimatu. Tego typu ekosystemy są szczególnie istotne ze względu na ich zdolność do magazynowania węgla, jednak mogą również wymagać ochrony w celu zapobiegania uwolnieniu do atmosfery węgla, który jest w nich już zmagazynowany. Na przykład w środowisku morskim znaczący potencjał sekwestracji dwutlenku węgla posiadają rozległe osady szelfowe, o ile są zdrowe i pozostawione w nienaruszonym stanie. Podobnie przybrzeżne tereny podmokłe i skupiska trawy morskiej magazynują niebieski dwutlenek węgla i zapewniają naturalną ochronę wybrzeża.

Szczególny nacisk powinien zostać położony na stworzenie odpowiednich warunków dla przemieszczania się gatunków lub siedlisk oraz, mówiąc bardziej ogólnie, na zwiększenie zdolności przyrody do przystosowania się do zmiany klimatu.

3.2. Skuteczność zarządzania

Wyznaczenie obszarów chronionych może przyczynić się do realizacji ogólnego celu strategii, jakim jest wprowadzenie różnorodności biologicznej na ścieżkę odbudowy do 2030 roku, ale tylko wówczas, gdy obszary te będą właściwie i skutecznie zarządzane oraz nie dopuści się do pogorszenia ich stanu.

W strategii stwierdza się, że **wszystkie obszary chronione muszą mieć jasno określone cele i środki ochrony.** Istnienie i wdrożenie odpowiednich planów zarządzania lub równoważnych narzędzi zarządzania obszarami chronionymi obejmujących niezbędne

mechanizmy monitorowania i przeglądu w znacznym stopniu przyczynia się do skuteczności ochrony.

Komisja opracowała już wytyczne dotyczące ustanawiania celów ochrony⁵⁴ oraz środków ochronnych dla obszarów Natura 2000⁵⁵. Komisja przyjęła również szereg dokumentów zawierających wytyczne dotyczące zarządzania obszarami Natura 2000, w tym w odniesieniu do konkretnych rodzajów działalności gospodarczej⁵⁶. Oczekuje się, że zaktualizowane wytyczne dotyczące sieci Natura 2000 i zmian klimatu zostaną opublikowane w 2022 r. Chociaż dokumenty te zostały opracowane specjalnie dla obszarów Natura 2000, w celu wypełnienia zobowiązań prawnych wynikających z art. 6 dyrektywy siedliskowej, przedstawione wytyczne mogą być stosowane bardziej ogólnie przy ustalaniu celów ochrony i środków ochronnych służących ochronie różnorodności biologicznej na obszarach chronionych. Możliwe jest jednak, że są one ustalane na bardziej ogólnym poziomie dla krajowych obszarów chronionych.

Określenie celów ochrony i środków ich realizacji jest pierwszym podstawowym krokiem do zapewnienia skuteczności obszarów chronionych. Cele ochrony powinny spełniać kryteria SMART⁵⁷, opierać się na rzetelnych danych naukowych oraz brać pod uwagę potrzeby ekologiczne każdego z obszarów. Jeżeli państwa członkowskie będą opierać się na OECM, **konieczne będzie dostosowanie celów i środków ochrony również do OECM**.

Na etapie następującym po wprowadzeniu celów i środków ochronnych ważne jest **dokonanie oceny skuteczności zarządzania obszarami chronionymi**, aby móc śledzić postępy w realizacji zawartych w strategii zobowiązań i wprowadzać niezbędne poprawki. Obecnie większość systemów oceny skuteczności zarządzania opiera się na ramach roboczych opracowanych przez Światową Komisję IUCN ds. Obszarów Chronionych (IUCN-WCPA). Najpowszechniej stosowanymi narzędziami są system szybkiej oceny i priorytetyzacji zarządzania obszarami chronionymi (RAPPAM)⁵⁸ oraz narzędzie do śledzenia efektywności zarządzania (METT)⁵⁹. Oba te narzędzia były sporadycznie wykorzystywane przez niektóre państwa członkowskie UE do oceny skuteczności zarządzania ich obszarami Natura 2000 lub krajowymi obszarami chronionymi. Ponadto narzędzia takie jak zielona lista obszarów chronionych IUCN⁶⁰ mogą pomóc państwom członkowskim w ocenie skuteczności zarządzania i gospodarowania obszarami chronionymi.

54

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/commission_note/commission_note2_PL.pdf

55

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/commission_note/comNote%20conservation%20measures_PL.pdf

56 Dostępne pod adresem https://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/directives_en.htm

57 Cele spełniają kryteria SMART, jeśli są skonkretyzowane, mierzalne, osiągalne, realne i terminowe.

58 Ervin J. (2003) Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management (RAPPAM) Methodology, <http://assets.panda.org/downloads/rappam.pdf>

59 UNEP-WCMC and IUCN Protected Planet webpage on METT, <https://www.protectedplanet.net/c/protected-areasmanagement-effectiveness-pame/management-effectiveness-tracking-tool>

60 <https://www.iucn.org/regions/europe/our-work/biodiversity-conservation/natura-2000-europes-protected-areas-network/iucn-green-list/life-green-list-natura-2000>

W regionach przygranicznych podejście transgraniczne może mieć znaczną wartość dodaną, przyczyniając się do zwiększenia skuteczności zarządzania, ponieważ różne podejścia krajowe mogą ją osłabiać. W celu wspólnego zarządzania transgranicznymi obszarami chronionymi można rozważyć utworzenie europejskich organów prawnych o charakterze transgranicznym, takich jak europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT)⁶¹.

Mając na uwadze zobowiązania prawne wynikające z dyrektyw dotyczących ochrony przyrody, jak też zapisane w strategii zobowiązania dotyczące skuteczności zarządzania, Komisja rozpoczęła badanie w celu opracowania i przetestowania metodologii oceny skuteczności zarządzania morskimi obszarami Natura 2000 (i innymi morskimi obszarami chronionymi w UE). Metodologia ta zostanie omówiona z państwami członkowskimi i sfinalizowana w 2022 roku. Następnie mogłaby zostać rozszerzona na lądowe obszary Natura 2000 i inne obszary chronione, umożliwiając ogólnounijną ocenę postępów w realizacji kluczowego zobowiązania strategii do skutecznego zarządzania wszystkimi obszarami chronionymi.

Oczekuje się, że państwa członkowskie wprowadzą niezbędne systemy zarządzania i przeznaczą wystarczające środki na to, by zapewnić odpowiednie zarządzanie i monitorowanie wszystkich obszarów chronionych w sieci Natura 2000 lub w ramach krajowych systemów ochrony oraz wszystkich OECM przy dochowaniu istniejących zobowiązań określonych w dyrektywie ptasiej i dyrektywie siedliskowej.

3.3. Formalne kryteria wyznaczania obszarów służące realizacji unijnego celu 30%

3.3.1. Obszary Natura 2000 i inne obszary chronione na szczeblu krajowym

Jak wspomniano powyżej, w sieci Natura 2000 nadal istnieją luki, zwłaszcza w odniesieniu do obszarów morskich. Pierwszym działaniem mającym na celu rozszerzenie zasięgu obszarów chronionych w UE musi być zatem wyznaczenie dodatkowych obszarów Natura 2000 lub powiększenie istniejących obszarów w celu uzupełnienia sieci zgodnie z prawnymi wymogami dyrektyw siedliskowej i ptasiej.

Mimo iż strategia nie definiuje pojęcia „ochrony prawnej”, widać wyraźnie, że w przypadku dodatkowych obszarów chronionych innych niż obszary Natura 2000, tymczasowe mechanizmy formalne lub nieformalne nie przyczyniają się skutecznie do osiągnięcia ambitnych celów strategii. Wkład w realizację tych ambicji wymaga **długoterminowego zobowiązania do ochrony określonych obszarów lądowych i morskich**. W stosownych przypadkach może ono obejmować sezonowe ograniczenia (np. w rybołówstwie) odnawiane co roku przez odpowiednio długi czas, aby zagwarantować, że przyniosą wymierne długoterminowe efekty.

To, czy owo długoterminowe zobowiązanie zostanie wprowadzone **formalnymi przepisami prawnymi, aktem administracyjnym lub w drodze umowy**, zależy od istniejących praktyk krajowych oraz od wyboru najskuteczniejszego narzędzia i możliwości dla konkretnego przypadku. Może to dotyczyć zobowiązań do ochrony zarówno gruntów publicznych, jak i gruntów prywatnych. W każdym przypadku uzgodnienia administracyjne lub umowne powinny posiadać **minimalny okres obowiązywania ustalony na podstawie**

---

⁶¹ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/egtc/

wymogów ekologicznych właściwych dla gatunków lub siedlisk, które mają zostać objęte ochroną.

Instrument wyznaczania każdego obszaru chronionego, niezależnie od charakteru prawnego, powinien **jasno określać wartości przyrodnicze**, dla których dany obszar jest chroniony. Powinien również zidentyfikować **cele ochrony** tych wartości przyrodniczych i **środki służące ich realizacji** lub ustanowić mechanizm ich terminowej identyfikacji. Instrument wyznaczania powinien również opisywać mechanizm, za pomocą którego środki ochronne będą **regularnie poddawane przeglądowi** na podstawie danych naukowych z uwzględnieniem skuteczności i osiągniętego postępu.

3.3.2. *Inne skuteczne obszarowe środki ochronne*

W strategii wyraźnie zaznaczono, iż wytyczne Komisji wskażą, w jaki sposób inne skuteczne obszarowe środki ochronne (OECM) i zazielenianie miast mogą przyczynić się do osiągnięcia celów.

Zgodnie z zawartą w Konwencji o różnorodności biologicznej definicja „inny skuteczny obszarowy środek ochronny” oznacza „określony geograficznie obszar niebędący obszarem chronionym, który jest zarządzany i administrowany w sposób pozwalający na osiągnięcie w długoterminowej perspektywie pozytywnych i trwałych wyników w zakresie ochrony różnorodności biologicznej *in situ*, wraz z powiązаныmi funkcjami i usługami ekosystemowymi oraz, w stosownych przypadkach, wartościami kulturowymi, duchowymi, społeczno-gospodarczymi i innymi wartościami o znaczeniu lokalnym”⁶².

OECM mogą zatem obejmować obszary objęte jakąś formą ochrony prawnej nie mającej związku z ochroną siedlisk i gatunków (np. obszary przeznaczone do ochrony wód, obszary ochrony przeciwpowodziowej, obszary wojskowe o ograniczonym dostępie, środki ograniczające rybołówstwo, obszary, na których zlokalizowane są kable podwodne), ale które pośrednio sprzyjają zachowaniu różnorodności biologicznej⁶³.

OECM można zaliczyć na poczet realizacji unijnego celu, jeżeli:

- **obszar jest objęty krajowym bądź międzynarodowym aktem legislacyjnym, aktem administracyjnym albo ustaleniem umownym związanym z osiągnięciem długoterminowych efektów w zakresie ochrony,**
- **określone zostały cele i środki ochrony, oraz**
- **wprowadzono skuteczne zarządzanie i monitorowanie różnorodności biologicznej na tym obszarze.**

3.3.3. *Zazielenianie miast*

Kwestia zazieleniania obszarów miejskich i podmiejskich jest obecna w strategii głównie w rozdziale dotyczącym unijnego planu renaturyzacji zasobów przyrodniczych. Strategia

⁶² CBD/COP/DEC/14/8 z dnia 13 listopada 2018 r., <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-08-en.pdf>

⁶³ Kryteria IUCN w zakresie rozpoznawania i raportowania OECM dostępne są na stronie <https://www.iucn.org/news/protected-areas/201911/iucn-publishes-new-guidance-recognising-reporting-and-supporting-other-effective-area-based-conservation-measures>

podkreśla potrzebę systematycznego uwzględniania w planowaniu przestrzennym promowania zdrowych ekosystemów, zielonej infrastruktury i rozwiązań opartych na zasobach przyrody.

Okres odosobnienia związany z COVID-19 pokazał, że przyroda i różnorodność biologiczna odgrywają kluczową rolę we wspieraniu zdrowia psychicznego i fizycznego ludzi. Miejskie i podmiejskie obszary chronione mają ogromny potencjał jako miejsca pozwalające uciec od coraz bardziej stresującego, hałaśliwego i zanieczyszczonego otoczenia, zapewniając obywatelom korzyści zdrowotne płynące z natury. Co więcej, publiczne uznanie takich obszarów za obszary o wysokiej wartości ekologicznej może pomóc wytworzyć wśród obywateli poczucie przynależności i współodpowiedzialności oraz zwiększyć świadomość potrzeby ochrony przyrody i różnorodności biologicznej. Wreszcie, miejskie i podmiejskie obszary chronione mogą również wspierać adaptację do zmiany klimatu, np. poprzez zapewnienie funkcji chłodzenia lub ochrony przeciwpowodziowej.

Warto zauważyć, że miasta posiadają więcej obszarów o wartości przyrodniczej, niż się to powszechnie uznaje. W rzeczywistości około 11 000 obszarów Natura 2000 przynajmniej częściowo znajduje się w granicach miast, podobnie jak wiele obszarów chronionych w ramach systemów krajowych. Inne obszary miejskie i podmiejskie, które nie są prawnie chronione, stanowią ważne elementy zielonej lub niebieskiej infrastruktury, zwiększając różnorodność biologiczną w miastach i zapewniając łączność między obszarami chronionymi, a tym samym przyczyniając się do spójności sieci obszarów chronionych.

Konkretne środki wymienione w sekcji 2.2.8 strategii dotyczą głównie łączności między obszarami chronionymi, jak wspomniano poniżej w kontekście ogólnej spójności transeuropejskiej sieci Natura. Niektóre środki, takie jak tworzenie lasów miejskich, miejskich terenów podmokłych i parków, mogą być jednak wprowadzane zgodnie z opisanymi powyżej kryteriami wyznaczania nowych obszarów chronionych.

Obszary miejskie i podmiejskie powinny być wliczane do celu UE, jeśli zostały wyznaczone jako obszary chronione lub zidentyfikowane jako OECM i spełniają wymienione powyżej kryteria dla OECM.

3.4. Unijny proces koordynacji

Odpowiedzialność za identyfikację, wyznaczenie oraz odpowiednie i skuteczne zarządzanie obszarami chronionymi spoczywa na państwach członkowskich.

Oczekuje się, że wszystkie państwa członkowskie przyczynią się do realizacji celów strategii w zakresie obszarów chronionych w stopniu proporcjonalnym do wartości przyrodniczych, jakie posiadają, oraz do potencjału, jaki mają w zakresie renaturyzacji wartości przyrodniczych.

Oczekuje się, że każde państwo członkowskie przedłoży Komisji wykaz istniejących obszarów chronionych⁶⁴ (innych niż obszary Natura 2000) spełniających kryteria, jak również wstępne zobowiązanie do wyznaczenia nowych obszarów wraz z wyjaśnieniem:

---

⁶⁴ Mogą obejmować poszczególne obszary chronione lub typy obszarów chronionych, ale wówczas powinny zawierać istotne dane takie jak zasięg przestrzenny i istniejące systemy zarządzania.

- (1) jakie kryteria zastosowano do ich identyfikacji,
- (2) jakie dane naukowe zadecydowały o ich wyznaczeniu, oraz
- (3) jaki mechanizm zostanie wprowadzony w celu zapewnienia skutecznego i odpowiedniego zarządzania nimi i ich monitorowania.

Państwa członkowskie powinny również wyjaśnić, w jaki sposób ich zobowiązania przyczynią się do osiągnięcia określonych w strategii celów na poziomie UE. W tym kontekście oczekuje się, że państwa członkowskie dokładnie rozważą, czy istniejące obszary chronione inne niż Natura 2000, jak również OECM, spełniają określone powyżej kryteria, w szczególności czy są skutecznie zarządzane. Informacje te powinny zostać zgłoszone za pomocą narzędzia elektronicznego, które zostanie opracowane przez Komisję i Europejską Agencję Środowiska, i powinny zostać udostępnione publicznie.

Aktualny proces biogeograficzny Natura 2000 jest obecnie rozszerzany, tak by objąć działania przeprowadzone w ramach strategii, zwłaszcza w odniesieniu do procesu składania zobowiązań i przeglądu celów dotyczących poprawy tendencji w zakresie ochrony i stanu chronionych gatunków i siedlisk, jak również celów dotyczących obszarów chronionych. Proces ten obejmuje wszystkie ekosystemy lądowe i słodkowodne, a podobny proces będzie dotyczył środowiska morskiego na poziomie regionalnym. Dzięki tym procesom Komisja będzie również wspierać i poprawiać koordynację transgraniczną.

Wstępne zobowiązania państw członkowskich do wyznaczania obszarów chronionych zostaną omówione w ramach procesu biogeograficznego na spotkaniach z udziałem organów krajowych, odpowiednich zainteresowanych stron i ekspertów. Państwa członkowskie mogą zostać poproszone o skorygowanie swoich zobowiązań na podstawie wniosków z tych spotkań, tak aby wszystkie przyczyniały się do realizacji celów w sposób proporcjonalny. Regionalne konwencje morskie mogą wnieść wkład w dyskusje na poziomie morskich regionów biogeograficznych, zaś inne istniejące grupy, a mianowicie EU Biodiversity Platform oraz grupa Wspólnych Strategii Wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej i Dyrektywy Ramowej w sprawie Strategii Morskiej, zostaną zaangażowane w stosownych przypadkach.

Istotne jest, aby **dyskusje te koncentrowały się nie tylko na wartości przyrodniczej i skutecznych mechanizmach zarządzania** obszarami chronionymi, **ale także na spójności ekologicznej sieci (zob. sekcja 5.1).**

Wstępny plan Komisji dotyczący podjęcia tych prac w ramach procesu biogeograficznego podzielony jest na trzy etapy dla każdego regionu biogeograficznego:

- Etap 1, który ma się odbyć na początku 2022 roku, będzie obejmował wirtualne posiedzenie wprowadzające mające na celu uruchomienie procesu oraz omówienie sposobu zapewnienia wkładu każdego państwa członkowskiego i wyjaśnienie, co państwa członkowskie będą musiały przedłożyć w kontekście zobowiązań.
- Etap 2, który ma się odbyć w pierwszej połowie 2023 roku, będzie składał się z seminarium biogeograficznego, podczas którego omówione zostaną zobowiązania podjęte przez państwa członkowskie i dokonany zostanie ich przegląd na poziomie biogeograficznym z myślą o uzgodnieniu działań mających na celu zapewnienie kompletności i spójności realizacji celów.

- Na etapie 3, pod koniec 2023 roku, odbędzie się wirtualne spotkanie w celu sprawdzenia postępów w związku z okresową ewaluacją realizacji strategii, w tym stwierdzenia, czy konieczne jest dostosowanie kryteriów.

Mimo że szczegółowe terminy dla każdego regionu biogeograficznego lub morskiego zostaną omówione podczas spotkań zaplanowanych na etapie 1, zobowiązania krajowe należy przedłożyć Komisji z odpowiednim wyprzedzeniem przed seminariami na etapie 2, aby umożliwić odpowiednie przygotowanie dyskusji.

Seminaria biogeograficzne dadzą możliwość oceny zgodności wstępnych zobowiązań państw członkowskich z odpowiednimi kryteriami, a także to, czy są one wystarczające do ustanowienia funkcjonalnej, reprezentatywnej i ekologicznie spójnej sieci oraz do osiągnięcia celów na poziomie unijnym i biogeograficznym. Komisja będzie również współpracować z państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami w celu promowania dobrych praktyk w zakresie identyfikacji nowych obszarów chronionych i zarządzania wszystkimi obszarami chronionymi, zarówno w ramach sieci Natura 2000, jak i w ramach krajowych systemów ochrony.

3.5. Zaangażowanie zainteresowanych stron

Efektywne uczestnictwo zainteresowanych stron jest kluczowe na wszystkich etapach zarządzania obszarem chronionym: od fazy identyfikacji i wyznaczenia do zarządzania i monitoringu. Celem angażowania interesariuszy powinno być tworzenie lokalnego poczucia odpowiedzialności. Szczególnie ważne jest zapewnienie poszanowania praw ludności tubylczej i społeczności lokalnych, kiedy wyznaczane są nowe obszary chronione.

Z tego powodu istotne jest, aby państwa członkowskie zaangażowały w proces identyfikacji i wyznaczenia nowych obszarów chronionych oraz zarządzania nimi wszystkich właściwych interesariuszy, w tym właścicieli, zarządców i użytkowników gruntów, ludność tubylczą, społeczności lokalne i organizacje pozarządowe, w sposób sprawiedliwy i partycypacyjny zgodnie z konwencją z Aarhus i procedurami krajowymi. Zwłaszcza wyznaczanie obszarów chronionych na gruntach prywatnych, jeśli jest planowane, powinno odbywać się przy pełnym zaangażowaniu właścicieli tych gruntów i z zastosowaniem odpowiednich mechanizmów kompensacyjnych zgodnie z prawem krajowym. Tak samo społeczności lokalne, w tym kobiety i młodzież, powinny być zaangażowane w procesy decyzyjne, które mają wpływ na ich możliwość utrzymania się i prawo do użytkowania zasobów.

3.6. Monitorowanie i sprawozdawczość

Opisane powyżej funkcjonowanie systemu zobowiązań wymaga, aby państwa członkowskie stopniowo dostarczały pewnych informacji na temat prognozy odniesienia i swoich zobowiązań. Dyskusje na temat zobowiązań państw członkowskich w ramach procesu biogeograficznego będą musiały opierać się na **sprawozdaniach państw członkowskich w zakresie:**

- a) **istniejących obszarów chronionych**, które powinny być wliczane do realizacji celów strategii, w tym obszarów zgłoszonych w ramach CDDA spełniających opisane powyżej kryteria ekologiczne i formalne oraz ewentualnie innych obszarów, które nie były wcześniej zgłaszane, a które spełniają te same warunki,

- b) informacji na temat **wartości przyrodniczych**, które były istotne przy podejmowaniu decyzji o ochronie danych obszarów, o ile nie są one jeszcze dostępne w sprawozdaniach CDDA,
- c) **krajowych zobowiązań do wyznaczania nowych obszarów**, w tym wyraźnych informacji geograficznych na temat obszarów, które mają zostać wyznaczone, informacji na temat wartości przyrodniczych lub funkcji ekosystemu, które zdecydowały o wyborze każdego z obszarów w powiązaniu ze szczegółowymi kryteriami stosowanymi przy wyznaczaniu obszarów, które mają być chronione,
- d) informacji na temat sposobu ustanawiania i formy (włączenie do instrumentu wyznaczania, planu zarządzania lub inne) **celów i środków ochronnych** oraz zarządzania nimi w celu zapewnienia właściwego zarządzania nowymi lub istniejącymi obszarami i ich monitorowania.

Ponadto zgodnie ze strategią Komisja oceni do 2024 roku, czy UE jest na dobrej drodze do osiągnięcia swoich celów na rok 2030, czy też potrzebne będą bardziej zdecydowane środki obejmujące również unijne prawodawstwo. Ocena ta będzie opierać się na przedkładanych przez państwa członkowskie sprawozdaniach dotyczących sieci Natura 2000 oraz na sprawozdaniach w zakresie innych obszarów chronionych w CDDA. Sprawozdania dotyczące sieci Natura 2000 i CDDA będą musiały zostać w tym celu dostosowane, tak by zawierały informacje na temat skuteczności zarządzania.

Dane teledetekcyjne z programu Copernicus dostarczą informacji geoprzestrzennych na temat wyznaczonych obszarów. Informacje te umożliwią dalsze analizy ich roli w osiąganiu celów ochrony, a także celów łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej, w tym wkładu w wypełnianie zobowiązań państw członkowskich wynikających z rozporządzenia w sprawie zarządzania⁶⁵ w zakresie monitorowania emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych związanych z gruntami.

4. KRYTERIA IDENTYFIKACJI OBSZARÓW OBJĘTYCH OCHRONĄ ŚCISŁĄ (CEL 10%)

4.1. Kryteria ekologiczne

4.1.1. Procesy naturalne

Strategia określa cel, zgodnie z którym do 2030 roku co najmniej jedna trzecia wszystkich obszarów chronionych w UE, w tym 10% obszarów lądowych i 10% obszarów morskich, ma być objęta ścisłą ochroną. Jasne jest więc, że obszary ochrony ścisłej stanowią podzbiór celu 30% obszarów chronionych, a kryteria opisane powyżej dla obszarów prawnie chronionych mają również zastosowanie do obszarów ochrony ścisłej.

W kontekście celu 10% strategii różnorodności biologicznej, obszary ochrony ścisłej definiowane są następująco: „*Obszary ochrony ścisłej to w pełni i prawnie chronione obszary wyznaczone w celu zachowania i/lub przywrócenia integralności obszarów przyrodniczych o bogatej różnorodności biologicznej wraz z ich podstawową strukturą*”

---

⁶⁵ Rozporządzenie (EU) 2018/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2018 „Governance of the Energy Union and Climate Action”, OJ L 328, 21.12.2018

ekologiczną i wspierającymi je naturalnymi procesami środowiskowymi. Procesy naturalne pozostają zatem zasadniczo niezakłócone przez presje ze strony człowieka i zagrożenia dla ogólnej struktury ekologicznej i funkcjonowania terenu, niezależnie od tego, czy te presje i zagrożenia znajdują się wewnątrz, czy na zewnątrz obszaru ściśle chronionego”.

Ochrona ścisła nie jest celem samym w sobie, ale powinna być stosowana na obszarach posiadających naturalne cechy, które mogą rozwijać się dzięki naturalnym procesom, takie jak lasy pierwotne i starodrzewy, torfowiska wysokie czy skupiska trawy morskiej.

Warunek stanowiący o tym, że procesy naturalne powinny pozostać zasadniczo niezakłócone przez presje i zagrożenia ze strony człowieka, oznacza, że **wiele obszarów ściśle chronionych będzie obszarami nieinterwencyjnymi**, gdzie dozwolone będą jedynie ograniczone i dobrze kontrolowane działania, które albo nie będą zakłócać procesów naturalnych, albo będą je wzmacniać. Działania takie mogą w wielu przypadkach obejmować badania naukowe, zapobieganie klęskom żywiołowym (np. pożarom), kontrolę inwazyjnych gatunków obcych, nieinwazyjne działania i instalacje, nieinwazyjne i ściśle kontrolowane działania rekreacyjne, jeżeli takie działania zostaną uznane za zgodne z celami ochrony tych obszarów na podstawie oceny poszczególnych przypadków.

Ponadto, **obszary ochrony ścisłej mogą być również obszarami, na których aktywne zarządzanie podtrzymuje lub wzmacnia naturalne procesy**, takimi jak półnaturalne użytki zielone czy niektóre torfowiska. W takich przypadkach działania związane z zarządzaniem powinny ograniczać się do tych, które są niezbędne do odtworzenia i/lub zachowania siedlisk i gatunków, dla których ochrony dany obszar został wyznaczony. Na przykład koszenie użytków zielonych lub prowadzenie na nich wypasu można by uznać za zgodne ze ścisłą ochroną, jeśli intensywność tych działań zostałaby ograniczona tak, by służyć optymalizacji wartości ochronnej danych użytków zielonych. Na podobnej zasadzie w przypadku niewystarczającego poziomu naturalnego drapieżnictwa kontrola populacji dzikich zwierząt kopytnych w celu zapewnienia dobrego stanu siedlisk i gatunków będących celem obszarów chronionych zostałaby uznana za zgodną ze ścisłą ochroną. Nie należy natomiast zezwalać na działania, które zakłócają naturalne procesy, ponieważ ich nie podtrzymują, ani nie wzmacniają.

Działania dozwolone na obszarach ściśle chronionych powinny obejmować również te, które są **niezbędne do odtworzenia naturalnych wartości** tych obszarów. Powinny one również obejmować działalność związaną z wykorzystywaniem zasobów na małą skalę na własne potrzeby przez ludność tubylczą, pod warunkiem że nie koliduje ona z celami ochrony danego obszaru.

Obszary ścisłej ochrony istnieją już w większości państw członkowskich, czasami mają różne formy i stopnie „ściśłości” (w ramach podziału na strefy obszarów chronionych lub poprzez oznaczenia takie jak rezerваты przyrody, rezerваты naukowe, morskie „strefy zakazu połowów” itp.).

Pojęcie ochrony ścisłej występuje również w „**Wytocznych do stosowania kategorii zarządzania obszarami chronionymi**” IUCN⁶⁶ i często pojawia się w kontekście definicji kategorii Ia – ścisły rezerwat przyrody, Ib – obszar dzikiej przyrody oraz II – park narodowy. Należy jednak zaznaczyć, że o ile definicje kategorii Ia i Ib są w dużej mierze

---

⁶⁶ <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-021.pdf> oraz specjalna edycja dla MPA: <https://www.iucn.org/content/guidelines-applying-iucn-protected-area-management-categories-marine-protected-areas-0>

zgodne z celem określonym w strategii, jakim jest pozostawienie naturalnych procesów zasadniczo bez zakłóceń po to, by respektować wymogi ekologiczne obszarów, o tyle definicja kategorii II dopuszcza proces wyznaczania stref, gdzie ścisła ochrona nie musi dotyczyć całego obszaru chronionego.

W 2013 roku **Komisja opracowała wytyczne dotyczące dzikiej przyrody w sieci Natura 2000**⁶⁷. W załączniku do tych wytycznych wymieniono gatunki i siedliska chronione na mocy dyrektyw przyrodniczych, które odnoszą korzyści z zarządzania dziką przyrodą. Ma to znaczenie nie tylko dla obszarów posiadających wartość pod względem dzikiej przyrody, ale ma też zastosowanie do obszarów z potencjałem przywrócenia ich do stanu naturalnego.

Obszary objęte ochroną ścisłą muszą mieć znaczenie funkcjonalne, aby ich ścisła ochrona mogła przynieść oczekiwane rezultaty w zakresie ochrony. Chociaż będzie to zależało od konkretnych ekosystemów podlegających ochronie, obszary ścisłej ochrony powinny być wystarczająco duże, żeby kluczowe procesy naturalne mogły zachodzić zasadniczo bez zakłóceń. Wyznaczenie stref buforowych w obrębie obszarów chronionych, ale nie podlegających ścisłej ochronie, może być wykorzystywane jako narzędzie zapewniające funkcjonowanie tych niezakłóconych procesów naturalnych wtedy, gdy obszar ścisłej ochrony nie może być odpowiednio rozszerzony.

Jak wspomniano wcześniej, obszary chronione mogą wnieść istotny wkład w realizację określonych w strategii celów renaturyzacji. Dotyczy to w szczególności obszarów, które mogą zostać odtworzone w sposób naturalny poprzez powstrzymanie lub ograniczenie niektórych presji wynikających z działalności człowieka. Objęcie takich obszarów ścisłą ochroną, zwłaszcza w środowisku morskim, w niektórych przypadkach wystarczy do odtworzenia znajdujących się w nich wartości przyrodniczych. Często przynosi to również korzyści społeczno-gospodarcze, pozwalając na uzupełnienie zasobów rybnych poza morskim obszarem chronionym⁶⁸.

4.1.2. *Lasy pierwotne i starodrzewy*

Oprócz strategii ochrony różnorodności biologicznej, strategia leśna UE⁶⁹ obejmuje środki mające na celu zintensyfikowanie wysiłków UE na rzecz ochrony różnorodności biologicznej lasów, w tym mapowanie i ścisłą ochronę wszystkich pozostałych lasów pierwotnych i starych lasów. Komisja współpracuje z państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami w celu uzgodnienia do końca 2021 r. wspólnej definicji lasów pierwotnych i starych lasów oraz ścisłego systemu ochrony.

Państwa członkowskie powinny pilnie zaangażować się w ukończenie mapowania i monitorowania tych lasów oraz zapewnienie braku pogorszenia ich stanu, dopóki nie zaczną stosować systemu ochrony.

Zgodnie ze strategią kluczowym działaniem będzie identyfikowanie, mapowanie, monitorowanie i ścisła ochrona wszystkich pozostałych w UE lasów pierwotnych

---

⁶⁷ <https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/wilderness/pdf/WildernessGuidelines.pdf>

⁶⁸ Partnership for Interdisciplinary Studies of Coastal Oceans. 2011. The Science of Marine Reserves (2nd Edition, Europe), <https://www.piscoweb.org/science-marine-reserves>

⁶⁹ COM/2021/557 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2021:572:FIN>

i starodrzewów w celu zapewnienia ich przetrwania. Grupa robocza ds. lasów i przyrody prowadzi obecnie prace nad wspólną definicją lasów pierwotnych i starodrzewów.

Kiedy grupa zakończy swoje prace, **wszystkie obszary zidentyfikowane zgodnie z ustaloną definicją jako lasy pierwotne i starodrzewy powinny zostać objęte ścisłą ochroną.**

Szacuje się, że lasy pierwotne i starodrzewy pokrywają jedynie około 3% terenów zalesionych w UE, a ich powierzchnie są zazwyczaj niewielkie i rozdrobnione. Oprócz tego, że lasy pierwotne i starodrzewy należą do najbogatszych ekosystemów leśnych w UE, magazynują również znaczne ilości dwutlenku węgla i usuwają go z atmosfery, a jednocześnie mają ogromne znaczenie dla różnorodności biologicznej i kluczowych usług ekosystemowych.

4.1.3. Inne ekosystemy bogate w węgiel

W strategii stwierdza się również, że **należy ściśle chronić znaczące obszary innych ekosystemów bogatych w węgiel⁷⁰, takie jak torfowiska, użytki zielone, tereny podmokłe, lasy namorzynowe i skupiska trawy morskiej.**

Warto zwrócić uwagę na sformułowanie „znaczące obszary”, które kontrastuje z określeniem „wszystkie” stosowanym w przypadku lasów pierwotnych i starodrzewów.

Przy ustalaniu celów ochrony dla każdego obszaru chronionego państwa członkowskie powinny zatem wskazać przypadki, w których obecność ekosystemów bogatych w węgiel wymaga poziomu ochrony wykraczającego poza ochronę prawną przyznaną wszystkim obszarom chronionym i objąć je ochroną ścisłą. Chociaż decyzja o tym, które obszary należy objąć ścisłą ochroną, będzie musiała opierać się na wymogach ekologicznych właściwych dla każdego z obszarów, szczególną uwagę należy zwrócić na cel strategii, jakim jest objęcie ścisłą ochroną „znaczących obszarów” ekosystemów bogatych w węgiel.

Kwestię tę należy rozpatrywać w nawiązaniu do celu UE, jakim jest osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 roku, oraz celu ograniczenia emisji gazów cieplarnianych o co najmniej 55% do roku 2030 oraz w nawiązaniu do strategii UE w zakresie przystosowania się do zmian klimatu, a także misją UE w sprawie przystosowania się do zmian klimatu⁷¹. Ochrona i renaturyzacja ekosystemów bogatych w węgiel może w znacznym stopniu przyczynić się do osiągnięcia tych celów. Narzędzia do ich realizacji zostaną rozwinięte w ramach trwającego przeglądu prawodawstwa dotyczącego klimatu/energii. Z tego względu państwa członkowskie powinny w pełni wykorzystać potencjał w zakresie łagodzenia skutków zmiany klimatu i przystosowania się do nich, jaki oferuje ochrona i renaturyzacja zasobów przyrodniczych w UE.

4.1.4. Pozostałe ekosystemy

Oprócz lasów pierwotnych i starodrzewów oraz innych ekosystemów bogatych w węgiel, strategia wskazuje, iż ze względu na ich znaczenie w walce ze zmianą klimatu należy

---

⁷⁰ Z definicji ekosystemy bogate w węgiel sekwestrują (zarówno przechowują, jak i wychwytyują) najwięcej dwutlenku węgla z atmosfery, pomagając ustabilizować zmianę klimatu i złagodzić jej skutki.

⁷¹ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/missions-horizon-europe/adaptation-climate-change-including-societal-transformation_en

zwrócić szczególną uwagę na **obszary o wysokiej wartości lub potencjale różnorodności biologicznej**, które powinny zostać objęte szczególną troską w formie ochrony ścisłej. Objęcie ich ochroną ścisłą na podstawie wymogów ekologicznych każdej wartości przyrodniczej występującej na danym obszarze będzie zadaniem państw członkowskich. Zadanie to będzie wchodzić w zakres ustalania celów ochrony specyficznych dla danego terenu.

W szczególności **priorytetowo należy traktować ekosystemy, które zapewniają ważne usługi ekosystemowe lub które wymagają zwiększonej odporności w celu dostosowania się do zmiany klimatu**. Do ścisłej ochrony mogłyby kwalifikować się na przykład ekosystemy wodne posiadające dużą wartość ze względu na nienaruszony stan lub ich istotną rolę w zapewnianiu łączności ekologicznej dla ryb wędrownych. Podobnie priorytetowo należy traktować zagrożone ekosystemy, które mają zasadnicze znaczenie dla uzupełniania stad ryb. W strategii podkreślono, że osiągnięcie dobrego stanu środowiska ekosystemów morskich, w tym poprzez obszary ścisłej ochrony, musi obejmować renaturyzację ekosystemów bogatych w węgiel, a także ważnych obszarów tarła i wylęgu ryb.

Ścisła ochrona może być również istotna w przypadku obszarów, które są kluczowe dla niektórych siedlisk lub gatunków, takich jak miejsca występowania organizmów reliktowych, lub obszary, które są niezbędne dla życia lub reprodukcji zagrożonych gatunków.

4.2. Skuteczność zarządzania

Obszary ściśle chronione muszą posiadać jasno określone, specyficzne dla danego terenu cele ochrony. Zgodnie ze strategią ochrona ścisła zakłada, że procesy naturalne powinny pozostać zasadniczo niezakłócone. Oczekuje się zatem, że zarządzanie będzie ograniczone do działań absolutnie niezbędnych do wspierania lub wzmacniania naturalnych procesów, takich jak zapobieganie pożarom i ich zwalczanie, kontrolowane wypalanie w celu ochrony przyrody, zarządzanie gatunkami inwazyjnymi lub zwalczanie chorób, jeśli są one proporcjonalne do przewidywanych zagrożeń i zgodne z celami ochrony danego obszaru.

W zależności od wymogów ekologicznych i przewidywanych scenariuszach klimatycznych danego obszaru w planach zarządzania lub równoważnych środkach trzeba będzie określić, które działania i na jakich warunkach są zgodne ze ścisłą ochroną danego obszaru. Wszystkie takie działania muszą być regulowane, kontrolowane i egzekwowane. Zgodność dopuszczalnych działań z systemem ścisłej ochrony, a także ekologiczne potrzeby wartości przyrodniczych wymagających ścisłej ochrony powinny być regularnie poddawane ponownej ocenie.

4.3. Formalne kryteria wyznaczania obszarów

Przed wszystkim obszary ściśle chronione muszą być chronione prawnie. Wymogi określone powyżej ogólnie dla obszarów chronionych mają zatem zastosowanie również do wszystkich obszarów ochrony ścisłej.

Obszar chroniony może zostać objęty ścisłą ochroną w całości, ale możliwa jest także sytuacja, w której obszar objęty ścisłą ochroną będzie stanowić tylko część większego obszaru chronionego. Ponadto, w zależności od chronionych cech przyrodniczych, obszar ściśle chroniony może być częścią sieci Natura 2000 lub może podlegać krajowemu systemowi ochrony.

Obszary ścisłej ochrony mogą być wyznaczone w ramach określonych krajowych instrumentów prawnych, takich jak niektóre istniejące rezerwy przyrody, w ramach określonych długoterminowych umów lub poprzez podział na strefy w ramach planowania zarządzania szerszymi obszarami. W takich przypadkach obszary ściśle chronione muszą być wyraźnie wskazane w planach zarządzania, a plany te muszą mieć moc prawną.

4.4. Unijny proces koordynacji

Proces opisany powyżej dla obszarów chronionych objętych ochroną prawną (cel 30%), obejmujący wstępne zobowiązania państw członkowskich i ich przegląd w ramach spotkań regionów biogeograficznych i morskich, będzie również realizowany w odniesieniu do obszarów ściśle chronionych.

Podobnie jak w przypadku obszarów chronionych wkład poszczególnych państw członkowskich w realizację celów strategii musi być proporcjonalny do występujących na ich terytorium wartości przyrodniczych, które zyskałyby na ścisłej ochronie zgodnie ze strategią, oraz do potencjału, jaki mają one w zakresie przywracania tych wartości przyrodniczych.

4.5. Monitorowanie i sprawozdawczość

Zasada określona powyżej ogólnie dla obszarów chronionych ma również zastosowanie do obszarów ściśle chronionych.

Należy zauważyć, że sprawozdawczość CDDA obejmuje informacje na temat kategorii zarządzania obszarami chronionymi IUCN, co może być pomocne w monitorowaniu postępów realizacji celów ochrony ścisłej.

5. SPÓJNA TRANSEUROPEJSKA SIEĆ NATURA

5.1. Spójność sieci

Określone w strategii cele polegające na ochronie co najmniej 30% obszarów lądowych i 30% obszarów morskich w UE są częścią bardziej ogólnego celu, jakim jest stworzenie prawdziwie spójnej transeuropejskiej sieci Natura wraz z korytarzami ekologicznymi.

Cel stworzenia spójnej europejskiej sieci ekologicznej został po raz pierwszy wprowadzony do prawodawstwa UE przez dyrektywę siedliskową, która ustanowiła sieć Natura 2000. W załączniku III do dyrektywy siedliskowej zawarto zestaw kryteriów służących utworzeniu takiej sieci specjalnych obszarów ochrony. Jej art. 10 stanowi, że państwa członkowskie podejmują starania, jeśli uznają to za konieczne, w celu poprawy spójności ekologicznej sieci Natura 2000 poprzez zarządzanie elementami krajobrazu mającymi największe

znaczenie dla dzikiej fauny i flory, w szczególności dla ich migracji, rozprzestrzeniania się i wymiany genetycznej. W tym względzie cel szczegółowy strategii polegający na zapewnieniu przestrzeni dla przyrody na terenach rolniczych poprzez przywrócenie co najmniej 10% użytków rolnych zawierających elementy krajobrazu o wysokiej różnorodności, również przyczynia się do zwiększenia spójności sieci. Dobrze zaplanowana sieć takich elementów na obszarach rolnych mogłaby wspierać funkcjonalną różnorodność biologiczną i łączność oraz działać w sposób komplementarny i synergiczny z siecią obszarów chronionych.

Ponadto, w przypadku wód słodkich, ramowa dyrektywa wodna uwzględnia ciągłość rzek jako element wspierający stan ekologiczny jednolitych części wód, ustanawiając tym samym wymogi w zakresie środków mających na celu utrzymanie lub przywrócenie łączności.

W przypadku środowiska morskiego art. 13 dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej wymaga, aby programy środków obejmowały środki ochrony przestrzennej „przyczyniające się do powstawania spójnych i reprezentatywnych sieci chronionych obszarów morskich, odpowiednio obejmujące różnorodność tworzonych przez nie ekosystemów, takich jak specjalne obszary ochrony zgodnie z dyrektywą siedliskową, obszary specjalnej ochrony zgodnie z dyrektywą ptasią oraz chronione obszary morskie zgodnie z ustaleniami Wspólnoty i zainteresowanych państw członkowskich w ramach umów międzynarodowych lub regionalnych, których są stronami”.

Wiele pracy włożono już w opracowanie metodologii i kryteriów oceny spójności ekologicznej sieci morskich obszarów chronionych, zwłaszcza w ramach regionalnych konwencji morskich^{72, 73}. EEA i Komisja Europejska dokonały przeglądu dostępnych metodologii, aby zaproponować podejścia na poziomie UE^{74, 75}.

W trakcie przeglądu zobowiązań do wyznaczenia obszarów chronionych, które państwa członkowskie przedstawią w ramach wspomnianego wcześniej procesu biogeograficznego, Komisja i EEA będą opierać się na wynikach tej pracy przy ocenie ogólnej spójności transeuropejskiej sieci Natura, proponując w razie potrzeby działania naprawcze.

Prawdziwie transeuropejska sieć Natura musi uwzględniać powiązania między obszarami chronionymi w UE a obszarami w innych krajach europejskich, które zostały włączone do sieci Emerald na mocy konwencji berneńskiej. Należy zatem rozważyć również spójność sieci na poziomie ogólnoeuropejskim.

5.2. Korytarze ekologiczne

W spójnej sieci obszary chronione nie powinny być postrzegane w oderwaniu od siebie, ale razem z korytarzami ekologicznymi, które pomogą zapobiec izolacji genetycznej,

---

⁷² <https://helcom.fi/media/publications/BSEP148.pdf>

⁷³ https://oap-cloudfront.ospar.org/media/filer_public/50/bb/50bba6bf-4d16-4066-ad51-169d1784979d/p00730_ospar_mpa_status-report_2018.pdf

⁷⁴ <https://www.eionet.europa.eu/etc/etcs-icm/products/etc-icm-reports/assessing-europes-marine-protected-area-networks-proposed-methodologies-and-scenarios>

⁷⁵ https://ec.europa.eu/environment/marine/publications/index_en.htm

umożliwiają migrację gatunków, ułatwią adaptację do zmiany klimatu oraz, bardziej ogólnie, utrzymają i wzmocnią zdrowe ekosystemy⁷⁶.

Części tych korytarzy ekologicznych będą spełniać kryteria opisane powyżej dla obszarów chronionych i dlatego powinny być zaliczane do realizacji odpowiednich celów strategii. Wiele z nich jest jednak zbyt małych, by można było zarządzać nimi jako obszarami chronionymi. Przygotowując swoje zobowiązania do wyznaczenia obszarów chronionych, państwa członkowskie powinny starannie ocenić, w jaki sposób mogą zapewnić wystarczającą łączność w ramach sieci, także ponad granicami, biorąc pod uwagę specyfikę siedlisk i gatunków. Powinny także zdecydować o najlepszych sposobach realizacji tego celu za pomocą obszarów chronionych, stref buforowych, elementów krajobrazu lub w inny sposób. Niektóre cele w zakresie renaturyzacji określone w strategii odgrywają szczególną rolę w poprawie łączności między obszarami chronionymi i powinny być postrzegane jako istotny wkład w spójność sieci. W związku z tym **obecność korytarzy ekologicznych i ich funkcjonalność będzie stanowiła część oceny spójności transeuropejskiej sieci Natura, o której mowa w poprzedniej sekcji.**

5.3. Zazielenianie miast

Jak wspomniano powyżej, konkretne wymienione w strategii środki dotyczące obszarów miejskich i podmiejskich dotyczą głównie łączności między obszarami chronionymi i świadczenia usług ekosystemowych.

W przypadku gdy ochrona prawna nie jest możliwa, obszary takie powinny być w należyty sposób uwzględnione jako część korytarzy ekologicznych, których celem jest zwiększenie spójności transeuropejskiej sieci Natura.

6. FINANSOWANIE

Osiągnięcie celów strategii wymaga znacznych inwestycji, ale otwiera również możliwości rozwoju zrównoważonej działalności gospodarczej.

Państwa członkowskie muszą w tym celu korzystać ze wszystkich dostępnych źródeł, sięgając po krajowe fundusze publiczne i prywatne oraz unijne instrumenty finansowania, **dlatego też potrzeby związane z celami dotyczącymi obszarów chronionych można uwzględnić w priorytetowych ramach działań (PAF)⁷⁷ opracowywanych na poziomie krajowym lub regionalnym.**

Na tej podstawie państwa członkowskie powinny uwzględniać tego typu potrzeby w swoim programowaniu funduszy UE, wykorzystując również w możliwie najlepszy sposób środki

---

⁷⁶ Zob. na przykład Hilty et al (2020), Guidelines for conserving connectivity through ecological networks and corridors, w: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-030-En.pdf>.

⁷⁷ PAF są narzędziami strategicznego, wieloletniego planowania służącymi do zapewnienia kompleksowego przeglądu środków potrzebnych do wdrożenia ogólnounijnej sieci Natura 2000 i związanej z nią zielonej infrastruktury. W ramach tych określa się potrzeby finansowe tych środków, a środki łączy się z odpowiadającymi im unijnymi programami finansowania.

finansowe przeznaczone na odbudowę po pandemii COVID w ramach instrumentu na rzecz odbudowy i zwiększania odporności oraz InvestEU.

Zgodnie ze strategią na rzecz różnorodności biologicznej 2030 należy odblokować co najmniej 20 mld euro rocznie na wydatki związane z ochroną przyrody.

30% budżetu UE, zarówno w ramach budżetu długoterminowego, jak i NextGenerationEU, zostanie przeznaczone na walkę ze zmianą klimatu ze szczególnym naciskiem na ochronę różnorodności biologicznej.

Dodatkowo porozumienie międzyinstytucjonalne w sprawie dyscypliny budżetowej, współpracy w sprawach budżetowych i należytego zarządzania finansami oraz w sprawie nowych zasobów własnych⁷⁸ przewiduje pokrycie:

„wydatków przyczyniających się do powstrzymania i odwrócenia utraty różnorodności biologicznej, na podstawie skutecznej, przejrzystej i kompleksowej metodyki określonej przez Komisję, we współpracy z Parlamentem Europejskim i Radą, oraz, w stosownych przypadkach, zgodnie z prawodawstwem sektorowym, z myślą o dążeniu do osiągnięcia celu zakładającego przeznaczenie w 2024 r. 7,5%, a w 2026 r. i 2027 r. po 10% rocznych wydatków w ramach WRF na cele związane z różnorodnością biologiczną, przy jednoczesnym uwzględnieniu istnienia nakładających się na siebie aspektów celów klimatycznych i dotyczących różnorodności biologicznej”.

Nowa Wspólna Polityka Rolna (WPR) oferuje państwom członkowskim wiele możliwości ochrony różnorodności biologicznej. Państwa członkowskie powinny wykorzystać możliwości otwarte przez nowy model realizacji i zieloną architekturę nowej WPR, w tym wzmocnioną warunkowość i nowe ekoprogramy.

Dlatego też państwa członkowskie powinny rozważyć i uwzględnić swoje potrzeby w zakresie finansowania podczas przygotowywania swoich planów strategicznych dla WPR i programów operacyjnych dotyczących funduszy UE, w tym Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (EFMRA), programów wykorzystania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Funduszu Spójności, w tym Interreg, jak również podczas składania wniosków o finansowanie w ramach programu „Horyzont Europa”.

Niezbędnego wsparcia w pewnym zakresie może udzielić także Program LIFE⁷⁹. W szczególności w przyszłych wnioskach dotyczących strategicznych projektów ochrony przyrody (SNAP) należy wyjaśnić, w jaki sposób proponowany projekt przyczyni się do osiągnięcia celów strategii, zwłaszcza celów dla obszarów chronionych. Poza tym standardowe projekty LIFE mogą pomóc w identyfikacji, mapowaniu, wyznaczeniu, ustanawianiu i wdrażaniu środków ochrony. Zgodnie ze strategią przygotowanie do wyznaczania nowych obszarów chronionych oraz lepszego ukierunkowania istniejących obszarów chronionych na różnorodność biologiczną zostało wskazane jako priorytet

---

⁷⁸ Porozumienie międzyinstytucjonalne między Parlamentem Europejskim, Radą Unii Europejskiej i Komisją Europejską w sprawie dyscypliny budżetowej, współpracy w kwestiach budżetowych i należytego zarządzania finansami oraz w sprawie nowych zasobów własnych, w tym również harmonogramu wprowadzania nowych zasobów własnych, Dz.U. L 433 z 22.12.2020.

⁷⁹ https://cinea.ec.europa.eu/life_en

polityczny dla finansowania z programu LIFE „Przyroda i różnorodność biologiczna” w wieloletnim programie prac LIFE na lata 2021-2024.

Instrument Wsparcia Technicznego (TSI)⁸⁰ zapewnia wsparcie techniczne w projektowaniu i wdrażaniu reform w państwach członkowskich UE. Wsparcie udzielane jest na wniosek w wielu różnych obszarach polityki, takich jak wdrażanie na szczeblu państw członkowskich sieci Natura 2000 i obszarów chronionych w kontekście strategii UE w zakresie różnorodności biologicznej, zgodnie z priorytetami UE, takimi jak zielona i cyfrowa transformacja.

Ponadto, w ramach unijnego programu badawczego Horyzont Europa, Komisja ogłosiła zaproszenia do składania wniosków o wsparcie naukowe dla realizacji celów dotyczących obszarów chronionych w ramach strategii, w szczególności w ramach Celu „różnorodność biologiczna i usługi ekosystemowe”⁸¹ oraz w ramach inicjatywy „Blue Parks” Misji UE „Odbudowa oceanu i wód do 2030 roku”⁸².

W kontekście najbardziej oddalonych regionów oraz krajów i terytoriów zamorskich UE należy również wziąć pod uwagę program różnorodności biologicznej i usług ekosystemowych na europejskich terytoriach zamorskich (BEST). Państwa członkowskie powinny także rozważyć możliwości wsparcia finansowego w formie pomocy publicznej lub zachęt podatkowych.

---

⁸⁰ https://ec.europa.eu/info/overview-funding-programmes/technical-support-instrument-tsi_en#:~:text=The%20Technical%20Support%20Instrument%20%28TSI%29%20is%20the%20EU,and%20does%20not%20require%20co-financing%20from%20Member%20States

⁸¹ HORIZON-CL6-2021-BIODIV-01-08, HORIZON-CL6-2021-BIODIV-02-01, HORIZON-CL6-2021-BIODIV-01-12: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/horizon/wp-call/2021-2022/wp-9-food-bioeconomy-natural-resources-agriculture-and-environment_horizon-2021-2022_en.pdf

⁸² https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/research_and_innovation/funding/documents/ec_com_heu_randi_missions_29092021.pdf